

BRANISLAV PUPALA

VZDELÁVACIA POLITIKA A KULTÚRA

VÝBER Z ČLÁNKOV A ROZHOVOROV

RAABE

BRANISLAV PUPALA

VZDELÁVACIA POLITIKA A KULTÚRA

VÝBER Z ČLÁNKOV A ROZHOVOROV

RAABE

Dr. Josef Raabe Slovensko, s. r. o.
Odborné nakladateľstvo
Člen skupiny KLETT
Heydukova 12 – 14, 811 08 Bratislava

Telefón: 00421/2/32 66 18 50
e-mailová adresa: raabe@raabe.sk

www.raabe.sk
www.skolskyportal.sk

Konateľka spoločnosti: Mgr. Miroslava Bianchi Schrimpelová

Copyright:

© 2022 Dr. Josef Raabe Slovensko, s. r. o.

© Autor

© DENNÍK N (s. 110 – 112, 128 – 139); KONZERVATÍVNY DENNÍK POSTOJ (s. 8 – 54, 59 – 61, 80 – 84, 93 – 108, 121 – 127, 140 – 150, 152 – 165, 167 – 207); OUR MEDIA (s. 62 – 66); PORTÁL TRNAVSKÉJ UNIVERZITY V TRNAVE (s. 85 – 92); ŠKOLSKÝ PORTÁL (s. 56 – 58, 73 – 78, 113 – 114); ŠTANDARD (s. 68 – 72, 115 – 120)

Všetky práva vyhradené.

Žiadna časť tohto diela nesmie byť reprodukováaná alebo prenášaná v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom, elektronickým alebo mechanickým, vrátane fotokópií, nahrávaním alebo akýmkoľvek dostupným prenosom informácií bez písomného súhlasu nakladateľstva Dr. Josef Raabe Slovensko, s. r. o., okrem recenzií, kde sú citované krátke pasáže na účely zaradenia recenzie do časopisu, novín alebo vysielania.

Autor: prof. PhDr. Branislav Pupala, CSc.

Zdroj obrázkov na obálke: Shutterstock

Grafika: Lucia Horineková

Hlavná redaktorka: Mgr. Lucia Sochová

ISBN: 978-80-8140-674-4

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2022

Obsah

Predhovor	5
Keď sa Slovensko „učilo“	7
Riedky sen o „Učiacom sa Slovensku“	8
„Učiace sa Slovensko“ po druhýkrát	19
Opona spadla, diváci domov! „Učiace sa Slovensko“ po tretíkrát	27
„Update Schule“: Ako na to idú Rakúšania	31
Náš minister školstva je úplne mimo	36
Škôlky a škôlkari	55
Ťažký život škôlkara	56
Odstrihnuté deti	59
Štát rieši predškolákov zo zlého konca	62
Druhoradé fakulty	67
Učitelia pre devätnáste storočie	68
Učitelia zo zámku	73
Pandemické impulzy	79
Ako zmeniť školu po pandémie	80
Profesia učiteľa korunou veľa získala. Rodičia pochopili, že vyučovanie vyžaduje grif	85
Škola po pandémie. Ten chaos je neopraviteľný, potrebujeme spraviť hrubú čiaru	93
Školy po pandémie. „Generálny prepádák“ žiakov – rozhodne nie! Sú lepšie riešenia	103
Reformný reštart 21	109
Čo znamená skutočná zmena školských osnov	110
Keby školám odzvonilo	113
Školský zákon na Slovensku je zlý od základu, no ani jeho prepracovanie nemusí stačiť	115
Zmena v základoch. Prečo predĺžiť prvý stupeň základnej školy na päť rokov?	121

Tvorí osnovy pre školy: V školskom zákone sú komunistické frázy, nový reformný dokument napísať nevieme	128
Na matematike veľa meniť netreba, vyrovnat' sa musíme s občianskou náukou	140
Proti prúdu	151
Chybná doktrína „vzdelávania pre 21. storočie“	152
Kopanec do vzdelávania/Deťi plné kompetencií.....	158
Z ázijského kontinentu	166
Indonézsky úsmev	167
Kartika Jaya – škola náboženskej otvorenosti	170
Z akademického sveta Indonézie	175
Čo znamená my v krajine s 300 etnikami	180
Indonézia: Ako vyzerá život po zemetrasení	187
Ako vyzerajú voľby v 260-miliónovej krajine.....	192
Za vzdelaním do Nepálu. O krajine, kde deti denne putujú do školy a späť aj sedem-osem hodín	199

Predhovor

Príbeh slovenského školstva a vzdelávacieho systému za posledných tridsať rokov nepatrí do balíka tých úspešných. Na pozadí situácie v iných okolitých krajinách či niektorých krajinách bývalého východného bloku citeľne stagnujeme, nevieme odhodlane pohnúť so systémom, hoci na papieri sme už mali veľa pekných plánov, projektov či reformných návrhov. Dosiaľ sme nenašli silu, vôľu ani zhodný záujem postaviť sa na novú štartovaciu čiaru, z ktorej by vzdelávací systém mohol začať akýsi nový život, po ktorom síce mnohí volajú, ale pre ktorý vlastne ani nemáme vybudované dobré a pevné základy.

Zoznam dôvodov, prečo je to tak, by bol určite dlhý. Tie dôvody sa však stretávajú a pretínajú na križovatke, ktorou je vzdelávacia politika a ktorá tie dôvody vlastne vytvára alebo ich môže potláčať. Kvalita vzdelávacej politiky je kľúčom kvality vzdelávacieho systému a keďže náš systém sa akosi málo hýbe, znamená to, že dlhodobým a stálym problémom u nás je absencia stabilnej, rozumnej, zdôvodnenej a dobre ukotvenej vzdelávacej politiky.

Najmä o slovenskej vzdelávacej politike je táto kniha. Je to akási malá mapa či mozaika jej zdrojov a dôsledkov, ako som ju zo svojho pohľadu zachytával posledné roky a ako som o nej písal smerom k širokej verejnosti v novinových článkoch či rozhovoroch pre viaceré denníky a iné médiá. Tie som teraz spojil do jedného celku, aby jednotlivé epizódy vytvárali ucelenejší pohľad na príbeh nášho školstva.

Kniha zachytáva rôzne roviny a úrovne vzdelávacieho systému, takpovediac od jasličiek až po vysoké školy, pretože ide o spojené nádoby, ktoré by mali byť zastrešené súdržnou vzdelávacou politikou celého systému. To sa u nás akosi nedeje, vzdelávacia politika je dodnes rozbitá a rozpačitá, takže systém nefunguje v súvislostiach a v celku. Jeho jednotlivé súčasti si žijú vlastný život, opierajú sa o staré a prehnité korene alebo sa jednotlivito posúvajú podľa náhodných nápadov a vzorcov.

Príbeh textov sa začína rokom 2016, keď sa na stole objavil ďalší z pokusov o reformu školstva v Slovenskej republike v podobe projektu *Učiace sa Slovensko*. Pokračuje cez rôzne epizódy v ďalších rokoch až po pandémie a otázky, ktoré táto situácia nastolila ako podnety k zmenám vzdelávacieho systému. Časovo sa končí tam, kde Európu zasiahla vojna na Ukrajine a keď sa možno vynoria úplne nové otázky a iné pohľady na to, čo sa pre vzdelávaciu politiku stane podstatné. A hoci sme s úmyslami zmeniť vzdelávací systém podľa nových pravidiel od roku 2020 na celkom dobrej (aj keď nie celkom dôsledne nastavenej) ceste, nedokážeme teraz s určitosťou predvídať, ako sa to s týmito úmyslami napokon skončí.

No kniha nie je len o Slovensku a o slovenskej vzdelávacej politike. Má aj mierne exotickú príchuť a zafarbenie. Lebo to časové obdobie, ktoré zachytáva, bolo pre mňa spojené aj s priamym a dlhým stretom so vzdelávacími systémami a kultúrami krajín juhovýchodnej Ázie, konkrétne Indonézie a Nepálu. Aby sme si boli lepšie vedomí kultúrnej lokalizácie vzdelávania, zahrnul som do knihy aj kapitolu, ktorá zhromaždila moje priebežné reportáže z týchto krajín, ako som ich počas svojich pracovných pobytov písal a zverejňoval najmä v denníku *Postoj*. Je to taká malá mapa týchto kultúr, prezentovaná najmä cez prizmu školského života, ale aj iné jeho súčasti.

Hoci sa vzdelávacej politike dlhé roky venujem v desiatkach iných textov, často akademických a vedeckých, asi najväčšiu radosť a zmysel mi dáva písanie pre širokú verejnosť v esejistickom žánri. V ňom sa akademické poznanie dá spojiť s našimi horúcimi témami a v konfrontácii s oveľa širšou vrstvou čitateľov, ako je tá akademická, aj keď medzinárodná. A skúsenosť mi hovorí, že takéto písanie má rýchlu a silnú odozvu, dokonca aj dosah. Nemusí byť hneď praktický, ale aspoň mentálny. O to pri písaní ide a z toho akademického sa to už dávno začalo strácať, čo mi dosť prekáža. Táto kniha je teda aj akousi rehabilitáciou esejistického písania v akademickom svete.

Ked' sa Slovensko „učilo“

Slovensko je v reformách vzdelávania úspešné nanajvýš tak na papieri. Mnohí si pamätajú celú štvoricu veľkých reformných vízií za posledných dlhých tridsať rokov. Projekty *Duch školy*, *Konštantín*, *Milénium* a ten posledný – *Učiace sa Slovensko*. Ani jeden z nich sa nedožil vlastnej realizácie, a tak si slovenské školstvo ide stále svojou zotrvačnosťou.

Ten posledný projekt a jeho osud som sledoval podrobnejšie. Projekt *Učiace sa Slovensko* mal veľké ambície, slušnú mediálnu podporu i dôveru zo strany širšej verejnosti. Mal jednu veľkú smolu, ktorá od začiatku dávala tušiť, že sa to neskončí dobre, totiž že bol vlastne objednávkou najtragickejšieho ministra školstva v nových dejinách SR, dnes už našťastie zabudnutého Petra Plavčana.

A z môjho hľadiska mal aj množstvo slabých a plytkých miest, pre ktoré som k tomuto dokumentu nemal veľkú dôveru. O tých som písal a upozorňoval na to, kde je rétorika dokumentu riziková a mylná. Sledoval som vývoj, premeny i pád tohto reformného projektu.

A tiež som ukázal príklad, ako to vyzerá, keď sa podobná reforma odohráva nie na papieri, ale v skutočnosti.

Riedky sen o „Učiacom sa Slovensku“

KONZERVATÍVNY DENNÍK POSTOJ, 21. október 2016

Po nástupe vlády v roku 2016, po zverejnení jej programového vyhlásenia, po silných vyhláseniach ministra Plavčana o najväčšej reforme školstva, ako aj po mediálnych tancoch okolo toho, kto konkrétne a prečo ide túto reformu koncepčne pripraviť, sa minimálne časť odbornej pedagogickej verejnosti dostala do stavu nabudenia.

Napäto očakávala dokument, ktorý dá ohlasovanej veľkej reforme a budúcnosti slovenského systému vzdelávania nový základný rámec. Od 14. októbra 2016 ho máme pred sebou. Predkladá sa na odbornú konzultáciu a ako náčrt cieľov budúceho Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania (s dobu verne zrkadliacim názvom *Učiace sa Slovensko*) prináša víziu zmien v horizonte desiatich rokov.

Ciele bez kontextu

Metodologický postup predkladateľov je však problematický: predstavujú ciele, ale bez toho, aby predstavili konkrétne kroky, ako tieto ciele dosiahnuť. Navrhovatelia to zdôvodňujú tým, že najprv chcú dosiahnuť zhodu na základných cieľoch. Lenže takýto metodologický postup – teda nastavenie cieľov bez východiskového kontextu a podmieňujúcich následných krokov – je síce z pragmatického hľadiska autorov návrhu pochopiteľný, ale v skutočnosti nepomáha ani porozumeniu dokumentu, ani samotnému „konzultačnému procesu“.

Pripomínam, že dokument sa vzťahuje na takzvané regionálne školstvo, teda na to, čo sa viaže na materské školy, základné školy a stredné školy. V podstate má dva základné segmenty: jeden sa týka čohosi, čo by sme mohli nazvať všeobecným vzdelávaním (v rámci regionálneho školstva, najmä so zreteľom na materské, základné a čiastočne i stredné školy), druhý sa týka odborného vzdelávania.

O dvoch samostatných segmentoch nehovorím len z vecného hľadiska, ale aj z hľadiska logickej výstavby týchto segmentov v predložennom

dokumente. Segment o odbornom vzdelávaní a príprave je v porovnaní s prvým, všeobecnovzdelávacím segmentom len nepresvedčivou textovou položkou, ktorá tomuto dokumentu celkom nezodpovedá. Má charakter útržkovitej mozaiky poznámok a návrhov rôzneho rangu.

Preto sa k dokumentu nedá vyjadriť v plnom rozsahu ako k celku. Pripasť medzi spomenutými segmentmi umožňuje z hľadiska „reformných vízií“ zohľadniť len tú časť, ktorá presahuje či neobsahuje odborné vzdelávanie. V súlade s touto skutočnosťou mám nasledujúce poznámky a komentáre.

Zamlčané pozadie

Svoj „konzultačný text“ začnem návratom k už spomenutému. Dokumentu zásadne chýba pozadie, zdôvodnenie a kritický kontext voči východiskovému stavu. Bez neho visia ciele tak trochu vo vzduchu alebo sa zakotvujú v presvedčení, že sú predsa v zhode so všeobecnými trendmi a moderným duchom.

To však pre dokument tohto typu nestačí. Jasné, žijeme na malom Slovensku, a tak výhodou všetkých zainteresovaných je to, že sa v odborných kruhoch navzájom poznáme. A že to, čo dokument neobsahuje, nám je známe z toho, že vieme, ako o súčasnom školstve a vzdelávaní na Slovensku uvažujú samotní autori textu, teda najmä Vladimír Burjan a Zuzana Zimenová.

To by danú situáciu implicitne akoby ospravedlňovalo, no na presvedčivosti dokumentu tohto typu to nijako nepridáva. A situácia je o to zvláštnejšia a paradoxnejšia, že do istej miery – ak poznáme myšlienkové nastavenie vyššie uvedených autorov – by som očakával oveľa silnejší a prepracovanejší dokument, ako je ten, ktorý nám dali k dispozícii.

Pretože – nebudem to už ani na začiatku tajiť – čakal som po všetkých stránkach oveľa viac a oveľa lepšiu víziu, než aká stojí na papieri a na ktorej sa má verejnosť zhodnúť.

Čo patrí k pozitívam

Najskôr však napíšem, čo v dokumente oceňujem. Sú to tri veci.

Tá prvá, podľa mňa zásadná, je obsiahnutá v jednej vete na strane 8. Hovorí o tom, že povinné vzdelávanie (no dodávam, že nielen to) je obojstranným záväzkom vo vzťahu občanov a štátu. To znamená, že je aj záväzkom štátu v garantovaní kvalitného vzdelania.

Neviem, či sme si všetci vedomí závažnosti daného tvrdenia, ale jeho zabezpečenie je veľmi silným nástrojom všetkých poskytovateľov vzdelávania na ceste k tomu, ako od štátu požadovať, aby zabezpečil podmienky na realizáciu toho, čo na poskytovateľov vzdelávania (teda vlastne škôl) ukladá.

Ostáva ešte premyslieť, ako tento postulát vyjadriť v konkrétnych nástrojoch kontroly plnenia týchto záväzkov, aby mohli byť naozaj funkčné a účinné.

Druhá vec, ktorá si zaslúži pozornosť, je opakované upozornovanie na to, že v mnohých ohľadoch sú záležitosti výchovy a vzdelávania nadrezortnou záležitosťou, že sa nevzťahujú len na rezort školstva, ale sú súčasťou širšieho komplexu celej problematiky starostlivosti o deti naprieč školstvom, zdravotníctvom, sociálnym zabezpečením, rodinou a tak ďalej.

V tomto prípade sa výnimočne v dokumente objavuje aj návrh nadrezortného útvaru na koordináciu tejto komplexnej problematiky, ktorý by mohol byť v danej veci prospešný. Prekonanie úzkeho rezortizmu by mohlo dať impulz na riešenie viacerých obmedzení v správe vzdelávania v našich podmienkach. Otázkou ostáva, akú silu môžu mať návrhy tohto typu, keď sú predsa zase načrtnuté len v rezortnom dokumente.

Tretím pozoruhodným návrhom je posun v ponímaní špeciálnych škôl aj samotná artikulácia postoja k pôsobeniu špeciálnych škôl vo vzdelávacom systéme. Ide v zásade o vyjadrenie celkom racionálneho postoja k vzdelávaniu detí, pre ktoré špeciálne školy môžu byť užitočné. A v sú-

lade s tým ide vlastne o posilnenie funkcie týchto škôl smerom k rozšíreniu ich pedagogickej pôsobnosti aj do oblasti poradenskej, metodickej a koncepcnej, aby sa tak zastrešil trochu roztrieštený priestor špeciálneho pedagogického poradenstva a vzdelávania či podpory učiteľov hlavného vzdelávacieho prúdu v danej oblasti.

Iste, mohol by som menovať aj ďalšie pozitívne prvky predloženého dokumentu. Tie sa však viac či menej nachádzajú ako jednotlivosti tak trochu utopené v mierne plytkom celkovom znení pasáží dokumentu.

Šiť a prešívateľ na mieru

V predloženom návrhu rezonuje najviac toto: zospodu i zhora sa predĺži povinná školská dochádzka, popri formálnom iniciačnom (povinnom) vzdelávaní sa otvorí väčší priestor aj vzdelávaniu mimo školy (teda najmä domácemu vzdelávaniu), zmení sa počet ročníkov na prvom a druhom stupni základnej školy, na tom prvom sa nebude dať „prepadnúť“ a učitelia si budú lámať hlavu, ako čo najdôslednejšie, najpresvedčivejšie a najusilovnejšie individualizovať vzdelávací proces a neustále ho „šiť a prešívateľ na mieru“.

Toto všetko na pozadí ďalšieho množstva deklaratívnych alebo mozaikovitých zmien, ktoré predstavujú sumár jednotlivostí, ako sa o nich na rôznych fórach a v rôznych súvislostiach hovorilo.

Kedy je rané vzdelávanie rané?

Pri kritike začnem od najspodnejšieho článku výchovy a vzdelávania, teda od toho, čo sa navrhuje pre oblasť starostlivosti a vzdelávania detí v ranom veku (je to možno aj preto, že v poslednom období som sa tejto oblasti vzdelávacej politiky venoval trochu intenzívnejšie).

Najprv všeobecná poznámka, aby sa predišlo nedorozumeniam kvôli terminológii. V zaužívanom medzinárodnom diskurze sa pod starostlivosťou a vzdelávaním detí v ranom veku (štandardne ECEC Early Childhood Education and Care) rozumie starostlivosť o deti vo veku od narodenia najmenej do šiestich (či dokonca ôsmich až desiatich) rokov.

V tomto dokumente, aspoň z textu to tak vyplýva, sa „raná starostlivosť a vzdelávanie“ zužujú na horné vekové ohraničenie troch rokov, a to, čo nasleduje, od troch do šiestich rokov, je mienené ako predškolské vzdelávanie. Komplexnosť ranej starostlivosti a vzdelávania je tak zúžene zdôraznená len na neodôvodnene krátky životný úsek detstva, čo je dané zrejme inštitucionálnou tradíciou starostlivosti a vzdelávania detí v ranom veku, ako ju vnímame u nás, ako aj slabším rozvinutím zázemia danej oblasti ako komplexného celku.

Rovnako sa v súvislosti s nie celkom adekvátnym chápaním „ranej starostlivosti“ používa síce takmer „medicínsky“ znejúci, ale zbytočne patologizujúci (u nás dlhodobo veľmi obľúbený) a internacionálne pre danú oblasť vlastne nepoužívaný termín „včasná intervencia“.

Nič to však nemení na skutočnosti, že treba vnímať pozitívne navrhované mierne rozvoľnenie ciest samotného predškolského vzdelávania, kde sa počíta s jeho otvoreným a trochu aj diverzifikovaným inštitucionálnym zázemím. To je jeden z predpokladov adresnejšieho poskytovania vzdelávacej i sociálnej služby, ktorá je v ranom detstve žiaduca a všestranne prospešná.

Len s o hľadom na to, že materiál naliehavo akcentuje to, že dôležitejšie ako inštitúcie sú vzdelávacie programy, vôbec do tejto logiky nesedí, že garancia štátu je v návrhu naviazaná na jednu inštitúciu, ktorou je materská škola, a nie na realizáciu programu (v rozličných inštitúciách), keď sa už programy považujú za základný stavebný kameň realizácie vzdelávania.

Zlá argumentácia

Porozumeniu systémovosti navrhovaných zmien v oblasti predškolského vzdelávania do istej miery bráni aj zavedenie povinnosti vzdelávania detí od piatich rokov.

Do hry sa v tomto prípade – čo teraz nijako nespochybňujem – dostávajú aj základné školy, ktoré popri materských školách môžu takisto zriaďovať

takzvané prípravné ročníky. Tie sú podľa návrhu jednoznačne súčasťou predškolského vzdelávania, teda do jeho realizácie vstupuje vlastne aj základná škola, pričom jej prípravný ročník by mal byť naviazaný na program predškolského vzdelávania.

Navyše, zavedené povinné predškolské vzdelávanie (pre päťročné deti) je akoby alternované umožnením domáceho predškolského vzdelávania (čím sa vlastne vytvorila ďalšia forma predškolského vzdelávania), čo však predmetný dokument zjavne nedotiahol do dôslednosti.

Keď sa totiž v dokumente o domacom vzdelávaní hovorí o trochu viac, tak sa berie na zreteľ najmä základná škola. Tam sa kalkuluje s angažovanosťou rodičov alebo vzdelávacích expertov, čo v prípade povinných prípravných ročníkov zásadne mení situáciu rodín s päťročnými deťmi vytvorením ich formalizovaného vzdelávacieho záväzku (nech sa deje aj doma v kuchyni).

Podme k samotným „prípravným ročníkom“ a k zavedeniu povinného vzdelávania od piatich rokov. K tomuto cieľu sa vlastne nedá dobre vyjadriť, lebo vôbec nie je hlbšie vyargumentovaný a zdôvodnený, dá sa s ním preto aj súhlasiť, aj radikálne nesúhlasiť.

Okrem toho, že sa dozvieme, že vzdelávanie päťročných detí je posledným „ročníkom“ predškolského vzdelávania, že sa má diať v materských i základných školách (ktorým to má vlastne aj inštitucionálne pomôcť), i domácou cestou, nedozvieme sa o systémovom vymedzení nového štartu povinného vzdelávania nič podstatné a zásadné.

Za seriózne totiž nemôžeme pokladať zdôvodnenie, že sa týmto krokom otvárajú „nové príležitosti na optimálny rozvoj päťročných detí, ktoré sú zrelšie ako v minulosti, ale zároveň mnohé z nich trpia špecifickými ťažkosťami“.

Je to tá najhoršie vykonštruovaná argumentácia, aká sa mohla v dokumente vyskytnúť.

Nuž teda máme zrelšie deti, tak im treba ešte naložiť povinné vzdelávanie. A naozaj máme zrelšie deti? Nie je to len svojská interpretácia skutočnosti, že s akceleráciou zrelosti to také horúce nie je a že deti sa od tých minulých líšia vlastne len odlišným typom skúseností?

Chce sa tu naznačiť ďalšia vlna vývinovej akcelerácie, ako ju pred polstoročím zdanlivo dôveryhodným výskumom dokazoval G. Pavlovič a ktorá stála v pozadí reformy vzdelávania v sedemdesiatych rokoch minulého storočia a za ktorou stál zdanlivo dôveryhodný výskum? Alebo sa povinné predškolské vzdelávanie má stať miestom prevencie či riešenia potenciálnych ťažkostí detí?

Argumenty s reálnou váhou naozaj chýbajú a celé to na mňa pôsobí tak, že autori stavili na nasledujúce a jediné: robí sa to tak všade okolo nás, počúvame, že je to žiaduce, tak to prasto navrhne aj my. A je to tam. Návrh v tejto podobe a v tejto oblasti je proste oznámením, že máme takýto cieľ. Dokument, ktorý sa snaží presvedčiť, že vo vzdelávaní sú podstatné programy a nie inštitúcie, mal práve v tomto prípade a v tomto návrhu načrtnúť celú myšlienku a daný cieľ cez logiku programov, nie cez čiru inštitúciu „prípravného ročníka“.

Lebo nikto si vlastne nedokáže predstaviť, ako je prípravný ročník programovaný, najmä vo väzbe na vzdelávanie jemu predchádzajúce či po ňom následné. Tých ciest a riešení je totiž viacero, sú dobré a horšie, bolo potrebné sa k niektorej prihlásiť, inak sa cieľ zavedenia „prípravných ročníkov“ ako povinného vstupu do vzdelávania síce formálne podarí, ale môže byť aj veľmi problematický.

Škatule, hýbte sa

Podobným spôsobom sa dá uvažovať aj o predĺžení povinného vzdelávania smerom nahor, aj keď argumenty v jeho prospech by nasvedčovali lepšej presvedčivosti ako vo vyššie uvádzanom prípade predĺženia smerom nadol.

Aj tu sa však nezrozumiteľným spôsobom operuje s tým, že žiaci si vraj namiesto stredných škôl vyberajú programy, ktoré by mali lepšie zod-

povedať ich profilácii, ktorú naozaj neviem, ako má podporiť predĺžené povinné vzdelávanie.

Lepšie vysvetlenie tohto vzťahu som očakával osobitne v segmente týkajúcom sa odborného vzdelávania a prípravy, ten však na načaté úvahy tohto druhu nijakým spôsobom nereaguje a nerozvíja či nekonkretizuje ich.

Predĺženie povinného vzdelávania smerom nahor ostáva teda takisto vo vákuu a sotva sa podarí utlmiť už naznačované obavy učiteľov o tom, že v základných školách im ešte dlhšie zostanú k vzdelávaniu najmenej motivovaní žiaci, len aby naplnili zákonom stanovenú povinnosť vzdelávať sa. Nevieť, či aj tu navrhovatelia zase nestavili bez vnútorného presvedčenia na triviálne poznanie, že veď to je taký trend.

So štrukturálnymi otázkami súvisí aj navrhovaný návrat k modelu základnej školy, ktorej prvý stupeň sa o rok predlžuje a druhý o rok skrakuje. Škoda, že sa okrem vágneho konštatovania, že žiaci si predĺženým primárnym vzdelávaním lepšie osvoja základné gramotnosti, nedozvieme pádnejšie argumenty na túto zmenu. To dokonca protirečí artikulovanej ideí, že dnešné deti sú zrelšie, a nedáva sa do súladu s tým, že s povinným vzdelávaním (aj keď označovaným za predškolské vzdelávanie) sa začína už od piateho roku.

Neexistuje vyjadrenie k tomu, čo viedlo k zavedeniu štvorročného prvého stupňa v sedemdesiatych rokoch, ani k tomu, že sú naporúdzí skúsenosti z vedľajšej Českej republiky, s ktorou sme mali spoločnú školskú históriu a ktorá k premene štruktúry základnej školy po rozdelení prešla pred mnohými rokmi. Štrukturálna premena základnej školy potom vychádza tak, že najviac jej zodpovedá idea „škatule, škatule, hýbte sa“. Preto by mohlo byť úplne jedno, či bude prvý a druhý stupeň štvor- alebo päťročný, ak nie je zdôvodnený zámer, prečo sa tak má stať, a nie sú určené podmienky, ktoré majú tento zámer naplniť.

To by si vyžadovalo určite zásadnejšie posolstvá vo veci poňatia všeobecného vzdelania, kde si sotva vystačíme s heslami, že toto vzdelávanie bude menej akademické a bude viac nadväzovať na skúsenosti detí. Takéto heslá nie sú hodné toho, aby definovali národný vzdelávací program.

Povrchná plavba k učiteľským fakultám

Kto sa má podieľať na zmenách v školstve a kto je ich nositeľom? Samozrejme, učitelia s vylepšeným postavením, premenenou myslou a zrekonštruovanými pracovnými návykmi, no a pochopiteľne nová generácia učiteľov, ktorá vzíde z náročných výberových konaní pri prijímaní na zreformované (už po koľkýkrát?) fakulty pripravujúce učiteľov.

Dotknem sa len vízie tejto reformy. Je triviálnejšia, ako by som očakával, a nerobí nič iné, len replikuje typické povrchné a neukotvené formulky súčasného diskurzu v tejto oblasti.

Učiteľské vzdelávanie má vraj byť v spojenom päťročnom štúdiu a má byť vyvážené z pohľadu teórie a praxe, najlepšie v populárnom reflektujúcom kruhu od praxe k teórii. Základný problém je, že tieto banálne návrhy nám nie sú predstavené v celom kontexte reformných predstáv, ktoré sa budú týkať vysokých škôl.

Vysokoškolské vzdelávanie učiteľov s celou koncepciou vysokoškolského vzdelávania nepochybne súvisí, nie je možné ho vnímať ako samostatný segment vysokoškolského priestoru. Nevieme, ako sa tento priestor vyrovná s definovaním odborného a univerziténeho vysokoškolského vzdelávania, nevieme, ako sa vyrovná s niektorými zatiaľ problematickými miestami stupňovo štruktúrovaného modelu či ako sa vyrovná s nedobrou kondíciou vysokoškolského prostredia na Slovensku.

Spojenie prvého a druhého stupňa nie je totiž žiadnym koncepčným riešením, ak sa nezačneme trebárs zaoberať otázkou, akú povahu vlastne učiteľské vzdelávanie má a či náhodou nejde o prototyp odborného vysokoškolského vzdelávania, ktoré vyžaduje úvahy celkom iného typu, ako je spájanie či rozdeľovanie prvého a druhého stupňa. Ak neotvárame v tejto problematike zásadnejšie otázky, tak tí, ktorí po „spájaní“ zvnútra pedagogických fakúlt najviac volajú, by si podkopali nohy najviac.

Pri striktnom dodržaní kritérií, ktorými chceme zabezpečiť relevantné podmienky kvalitného magisterského vzdelávania učiteľov, by na Slovensku obstála nanajvýš jedna pedagogická fakulta, pretože v drvivej

väčšine ďalších je pedagogický výskum taký biedny, že nemá žiadny relevantný širší internacionálny dosah.

Ak by toto bolo cieľom navrhovateľov, tak by som vlastne zatlieskal, ale obávam sa, že to tak zďaleka nie je. Celkom totiž obišli korene problémov, ktoré sú spojené s koncipovaním vysokoškolskej prípravy učiteľov.

A musím ešte dodať, že návrh úplne rezignoval na učiteľov zdôrazňovaného predškolského vzdelávania vrátane „prípravných ročníkov“, čo iste nebude pri realizácii danej idey zanedbateľný problém. A aj tu sa celkom obišlo vehementné zdôrazňovanie vzdelávacích programov, pretože aj štruktúra vzdelávania učiteľov by sa nielen hypoteticky dala odvodiť z nich. A dodávam, že neverím, že by aj autori naozaj uverili tomu, ako v horizonte desiatich rokov spravia z učiteľských fakúlt vysokoškolské inštitúcie, ktoré budú priťahovať uchádzačov podrobujúcich sa takému náročnému prijímaciemu konaniu, aké sa nevyskytuje na žiadnych iných odboroch vysokoškolského vzdelávania.

Radšej Draxlera

Z dokumentu som vybral a komentáru podrobil len tie jeho konkrétne tézy, ktoré považujem za najdôležitejšie a v ktorých autori narážajú na vysoké riziká, ak si neuvedomujú ich kontext alebo konzekvencie.

Hoci je návrh koncentrovaný okolo akoby konkrétnych cieľov a predpokladaných opatrení, je popretkávaný všeobecným slovným balastom, ktorý možno lahodí povrchnému reformátorskému duchu, ale často je len omieľaním reformných klíšé, aké dookola počúvame už niekoľko desaťročí a ktoré tvoria základné kulisy „slušného“ pedagogického diskurzu.

Tento balast je v danom texte okorenený novými prísadami, keď je popretkávaný odkazom na „neurovedu“, „exekutívne funkcie“ a podobné novinky, ktorých produktívnosť pre reformný projekt ostáva, pochopiteľne, celkom úplne zahmlená. Základným rámcom celého projektového rozprávania je toľko omieľaná „individualizácia“ vzdelávania, vyučovania a výchovy s krajčírskou metaforou „šitia na mieru“, do ktorej sú už tradične zahalení učiteľia prezlečení za sprievodcov, mentorov či pomocníkov.

Zatiaľ som sa nestretol s tým, aby deklarácia práve takýchto klišé zásadným smerom pomohla účinnosti reálnej vzdelávacej politiky, ktorú má naštartovať dokument tohto druhu.

Na záver drobná poznámka. Pár dní pred písaním tohto textu bol zverejnený blog Juraja Draxlera s názvom Ako zlepšiť slovenské školstvo.

Abstrahujúc od žánrového druhu tohto textu je namieste povedať, že Draxlerovi sa v ňom podarilo celkom konkrétne vyjadriť tézy k zmenám a nastaveniu kľúčových oblastí vzdelávania a školského systému, ktoré sa dajú nielen reálne predstaviť, ale aj reálne vykonať, a ktoré rozhodne stoja za povšimnutie.

Iste, problém je, že Draxler so svojimi predstavami prišiel až v čase, keď z ministerskej pozície odišiel, nie vtedy, keď sa do nej dostal. Ukázal vlastne len to, čo sa na tejto pozícii naučil, a potvrdil, že na ministerstve bol vlastne ako stážista, ktorému bolo umožnené mať ministerské povinnosti.

Na tej stáži sa za mimoriadne krátky čas mimoriadne veľa naučil a teraz zase ako bloger dal svoju skúsenosť „na papier“. Ak porovnáam komentovaný dokument o *Učiacom sa Slovensku* s textom Juraja Draxlera a mal by som si voliť, či ako základ vízie reformy vzdelávania a tvorby Národného programu výchovy a vzdelávania vybrať predložené tézy o *Učiacom sa Slovensku* alebo Draxlerov blog, jednoznačne by som volil ten druhý.

„Učiace sa Slovensko“ po druhýkrát

KONZERVATÍVNY DENNÍK POSTOJ, 27. marec 2017

Ani to učiteľom nikto oficiálne neoznámil a reforma slovenského školstva sa už začala.

Plavčanovo ministerstvo nariadilo školám, ako, čím a dokedy majú vybaviť svoje učebne a školy, aby boli moderné a aby sa zotrelí rozdiely medzi ich vybavenosťou. A cez médiá sám Plavčan aj odkázal, že to už je reforma.

Školám, ktoré sa tomuto reformnému opatreniu vyhnú, hrozia sankcie, dokonca vyradenie zo siete a zánik. No a čo myslíte, aká je zo strany štátu finančná podpora tejto úvodnej reformnej akcie? Pochopiteľne, žiadna. Milé školy a obce, vyrovnajte sa s tým, ako chcete a ako viete.

Tak to by bol asi tak prvý signál toho, ako bude sľúbená reforma pravdepodobne vyzerat' a ako bude pokračovať. Alebo presnejšie povedané, ako sa skončí. Plavčan si zrejme vôbec nerobí ťažkú hlavu z toho, že všetko to, čo by ním vedená reforma mala obsahovať, stojí obrovské peniaze. Už hneď v prvom kroku toto bremeno bez hanby a šmahom ruky hodil na školy. Akoby ich chcel naviesť k tomu, aby si rozmysleli, či vôbec dajakú reformu chcú. Lebo ak áno, tak za ňu sakramentsky draho zaplatia.

Áno, tento „modernizačný“ krok je naozaj súčasťou veľkolepého reformného plánu, naozaj ho nájdeme v onom známom *Učiacom sa Slovensku* ako samostatný cieľ. Plavčan neklamal a asi v zápale nedočkavosti začal s reformou už v čase, keď bolo *Učiace sa Slovensko* v procese verejného pripomienkovania.

A ostáva len veriť, že autori tohto materiálu si nezabudli všimnúť, ako im Plavčan zásadne podrazil nohy, keď ukázal, že je schopný už v prvom akrobatickom reformnom skoku zákerne zavrhnúť záväzok štátu voči vlastným predstavám, ako by školy mohli a mali vyzerat'.